

el-Belâğa fî suâl ve cevâb

Yazar Đirğâm Kerîm el-Müsevî

(Bağdat: Dâru'l-Kütübi ve'l-Vesâik, 2. Baskı, 1439/2017)

al-Balâghat fî su'âl wa jawâb written by Đirghâm Karîm al-Müsâwî

(Baghdad: Dâr al-Kutub w'al-Wathâ'iq, 2. Edition, 1439/2017)

Değerlendiren | Reviewed by

Uğur Gülbil

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Arap Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Tokat | Türkiye
ugur.gulbil@gop.edu.tr

Asst. Prof., Tokat Gaziosmanpaşa University
Faculty of Islamic Sciences
Department of Arabic Language and
Literature
Tokat | Turkey
orcid.org/0000-0001-7579-2231

Atf | Cite as

Gülbil, Uğur. "el-Belâğatu fî suâl ve cevâb, Yazar Đirğâm Kerîm el-Müsevî (Bağdat: Dâru'l-Kütübi ve'l-Vesâik, 2. Baskı, 1439/2017) [*al-Balâghat fî su'âl wa jawâb* written by Đirghâm Karîm al-Müsâwî (Baghdad: Dâr al-Kutub w'al-Wathâ'iq, 2. Edition, 1439/2017). *Tokat İlmîyat Dergisi* 8/2 (Aralık 2020), 901-907.

Copyright ©

Published by Tokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Islamic Sciences. Tokat |
Turkey.
<https://dergipark.org.tr/ilmiyat>

el-Belâġatu fî suâl ve cevâb, Yazar Đirġâm Kerim el-Müsevî (Baġdat: Dâru'l-Kütübi ve'l-Vesâik, 2. Baskı, 1439/2017)

Öz: *el-Belâġatu fî suâl ve cevâb* adlı çalışma Arapça'nın Belâġat bölümü kapsamında ele alınan bir eserdir. Eserin yazarı, Kur'ân ilimleri üzerine çalışmaları olan Đirġâm Kerim el-Müsevî'dir. Yazarın Arapça retorik (balâġhat) konularını soru tarzında ele alan yöntemi dikkat çekicidir. Buna ek olarak, konuların ana hatlarını ve önemli yerleri vurgular ve ardından verilen cevaplarla kalıcı öğrenmeye katkıda bulunur. Ayrıca konular ele alınırken, kavramın lügat ve ıstılah manalarının ve istişhad olarak âyet, hadis ve şiiirlerden örnekler verildiği görülmektedir. 291 sayfa hazırlanan eser, tek cilt ve tek bir bölümden oluşmakta, 321 soru ve cevaplarıyla belâġat ilmiyle ilgili temel ve orta düzeyinde bilgi sahibi olmak isteyenlere sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kitap Tanıtımı, Arap Dili ve Edebiyatı, Belâġat İlmi, Đirġâm Kerim el-Müsevî, İstişhad.

al-Balâġhat fî su'âl wa jawâb written by Đirġâm Karim al-Müsâwî (Baġdad: Dâr al-Kutub w'al-Wathâ'iq, 2. Edition, 1439/2017)

Abstract: The work named *al-Balâġhat fî su'âl wa jawâb* is a book handled within in the balâġhat section of Arabic Language. The author of the book is Đirġâm al-Karim al-Müsâwî, who has worked on the sciences of the Qur'ân. The method of the author, which deals with Arabic rhetoric (balâġhat) issues in question style, is remarkable. In addition, he highlights the main lines of the topics and places of interest and then contributes to lasting learning with the answers given. Also when discussing issues, it is seen that the lexicon and terminology of the concepts and examples from verses, hadiths and poems are mentioned as testimony (al-Istishhâd). The 291-page work consists of a single volume and a single chapter and is presented to those who want to have basic and intermediate knowledge on Arabic rhetoric with 321 questions and answers.

Keywords: Book Review, Arabic Language and Literature, Arabic rhetoric (balâġhat), Đirġâm Karim al-Müsâwî, Testimony (al-Istishhâd).

Eser, Arap Dili ve Edebiyatı'nın Belâgat bölümü kapsamında değerlendirilen bir çalışmadır. Arapçanın bağımsızlığına en son kavuşan ve önemli ilim dallarından biri olan belâgat ilmi İslami ilimler arasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü İslami ilimlerin temelleri olan Kur'an ve Sünnetteki ifadelerin inceliklerinin anlaşılmasında önemli unsurlara sahiptir. Dini metinlerde kullanılan dil, üslup ve belâgatı anlayabilmek için belâgatın bölümleri olan meâni, beyan ve bedi' ilimlerini, konularını ve bu konuların cümleye ve anlama kattığı incelikleri ve güzellikleri derinlemesine ve ayrıntılı olarak okumak ve iyice zihinlere yerleştirmek gerekmektedir. Bu bağlamda özeldir Kur'an ve Sünnet olmak üzere dini metinlerin ve genelde de Arapça metinlerin anlaşılması için pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

Bu alanda modern döneme gelinceye kadar pek çok önemli eserler ortaya konulmuş ve çağımızda da belâgata modern bir şekil vermek üzere çalışmalar yapılmıştır. Tanıtımı yapılan bu çalışmada modern dönemde yapılan, belâgatın pek çok konusunu kısaca ve özet bilgi şeklinde vermeye çalışan bir eserdir. Bu çalışmada öncelikle eserin yazarı hakkında kısa bilgi verilecek ve ardından eserin belâgattaki konumu, içeriği, konuları, konuların işleniş şekli vb. hususlar yönüyle tanıtımı yapılacaktır.

Eserin yazarı, Dırğâm Kerîm Kâzım Haşim el-Mûsevî,¹ 1974, Kerbela, Irak doğumludur. Bağdat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kur'an İlimleri Bölümünü 1999'da tamamladıktan sonra, yüksek lisansı 2008 ve doktora 2013'te Kûfe Üniversitesi'nde Fıkıh alanında tamamlamıştır. Müellif halen, Kerbelâ Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Fıkıh Anabilim Dalında doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. *Fıkhü'l-ma'rife dirâse fi'l-mebânî ve t-tatbîkât* isimli eseriyle doktor unvanını alır. *el-Levnü fi'l-Kur'âni'l-Kerîm ve delâletühü 'inde'l-belâğiyîyîn, Esâlibu't-tevsîati ve t-tedyîk fi'l-ḥıtâbi's-şer'iyîy, Mercî'iyetü'l-Kur'âni fi'l-bahşi'l-akdî, el-Mu'în fi 'rabi cüz'i's-selâsîn, el-Belâğatü fî suâl ve cevâb, el-Ḥurûfu ğayru'l-âmile, Takrîbu'l-vuşûl 'ilmu'l-uşûl* eserleri ve İslâmî ilimler alanında pek çok makaleleri de yer almaktadır.

Müellif bu kitapta metot olarak soru, cevap, alıştırma ve cevapları şeklinde bir yol izlemiştir. Konulara başlarken kavramın lügat ve ıstılah

¹ Dırğâm Kerîm Kâzım Hâşim el-Mûsevî hakkında ayrıntılı bilgi için bk. جامعة كربلاء كلية العلوم "السيرة الذاتية" الإسلامية، (Erişim 24 Aralık 2020). Aşağıdaki linkten yazarın kişisel bilgilerine ulaşılabilir: <http://cois.uokerbala.edu.iq/wp/موسوي-هاشم-الموسوي>; <https://scholar.google.com/citations?user=25Tf3gAAAAJ&hl=ar>.

manalarının verildiği, istişhad yani anlattığı konulara referans olarak âyetler, hadisler ve şiirlerden örnekler verildiği görülmektedir. Ayrıca her konunun sonuna soruların çoğunluğunun âyet ve hadislerin oluşturduğu alıştırmalar ve cevapları bölümü de eklenmiştir. Yazar, Kur'ân'a hizmet yolunda bir çalışma ortaya koymak istediğini, eserine aldığı bilgileri hazırlarken, tefsir ve belâgat kitaplarından faydalandığını kitabın mukaddimesinde belirtmiştir. Ayrıca eserde şiirlerden örnekleri ancak, zarûret veya âyetleri tahrir esnasında kullandığını da ifade etmiştir.

“el-Belâgatu fi Suâl ve Cevâb” isimli bu eser, belâgat ilmi konularını soru cevap şeklinde ele alan bir çalışma olarak görülmektedir. Eser Arapça olarak hazırlanmıştır. Belâgat ilmini, üç ayrı bölümü ve bunların içerisinde yer alan konularını, kavram olarak ve konuyla ilgili bilinmesi gereken hususları soru tarzında ele alarak, o konuya veya hususa dikkat çekmiş, konuların ana çizgilerinin belirlenmesini ve önemli yerlerin vurgulanmasını sağlamış, ardından cevabını vererek onun bir nebze daha kalıcı öğrenilmesine katkı sağlamıştır. Soru-cevap metoduyla yapılan çalışmalarda, soru sorularak okuyucunun zihni tetiklenmekte, zihnindeki bilgiler harekete geçirilmekte, düşünmenin artırılması ve öğrenmenin disipline edilmesi sağlanmaktadır. Bu metotla konunun takrir metoduyla anlatılmasının verdiği sıkıcılık bir nebze giderilmekte ve bilgi aktarımı daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Yazarın da bu hususları hedeflediği düşünülmektedir. Belâgat ilmini bu alanda hazırlanan eserler meânî, beyân ve bedî' şeklinde üç ayrı bölümde ele alırken bu çalışmada tek bir bölüm halinde sunulması çalışmanın sisteminde eksiklik olarak görülebilir. Bölümlerin bütün olarak sunulması, günümüzde yavaş yavaş müstakil bir ilim haline gelmeye çalışan belâgatın bölümlerinin bu özelliğinin dikkatlerden kaçmasına vesile olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca okuyucu zihninde eseri okunurken “acaba sorulan bu sorulara verilen cevaplarda yer alan bilgiler dışında belâgat alanında bilinmesi gerekenler var mıdır?” sorusuyla yazarın eserinde takip ettiği bu yöntemin sınırlılığı görülebilir.

Eser, tek cilt olarak hazırlanmıştır. Kitapta sırasıyla mukaddime, “İlmü'l-belâga” isimli tek bir bölüm, kaynakça ve fihrist yer almaktadır. Mukaddimeye, klasik geleneğe uygun olarak besmele, hamdele ve salvele ile başlanmış ardından belâgatın dil ilimlerindeki yeri ve dînî metinlerin anlaşılmasındaki önemi ifade edilmiştir. Ayrıca bu kitabın yazılma amaç ve maksadı belirtildikten sonra yazarın eseri ele alışındaki metot da zik-

redilmektedir. Eserde yer alan tek bölümde, genel belâgat kitaplarındaki usul bağlamında bakılırsa, belâgatın tanımı, türleri ve bu konudaki kavramlar, 16 soru ve cevaplarıyla ele alınmış, bunu takiben fesâhat ve bu konudaki kavramlar da 16 soru ve cevaplarıyla işlenmiştir. Ardından meânî ilminin ta'rif, tanım, konu ve kavramları ve bu konuda bilinmesi gereken bazı hususlar 152; beyan ilmi konu ve kavramları 72; bedi' ilmi konu ve kavramları ise 63 soru ve cevaplarıyla ele alınmış ve toplamda 321 soru ve cevaplarıyla belâgat ilmi farklı bir metotla, bu alanda temel ve orta düzeyinde bilgi sahibi olmak isteyenlere sunulmuştur. Dikkat edilirse meânî ilmi 152 soru ile en fazla ele alınan bölüm olmuştur. Bedi' ilmi 63 soruyla ele alınmıştır. Halbuki bedi' ilmi konu ve kavramlarının da oldukça geniş olduğu kaynaklarda görülmektedir.

Sorulan sorular belâgat alanıyla ilgili açık uçlu sorular olduğu, soruların kısa, açık, anlam bakımından doğru, öğrencileri konuya karşı uyarıcı, hedefine uygun, tutarlı, konuyla uyumlu ve dağınık cevap gerektiren sorular olmadığı görülmektedir. Bu sorulara verilen cevaplar ise, açık, net, sübjektif, olabildiğince kısa, konuyla alakalı verilen bilgileri en asgari düzeyde kapsayıcı, Arap dili ve belâgatı, sözlük ve tefsir alanında te'lif edilen kaynaklardan alınan örneklerle açıklanmış bir şekildedir.

Konu sonlarında sorulan alıştırmalar bölümündeki sorulara bakıldığında, ilgili konuların kapsamında yer aldığı örneklerden oluşmaktadır. Sorular kısa, açık ve anlaşılır, ilgili konuyla sınırlı ve yalnızca konudan istenen şekilde sınırlı olduğu görülmektedir. Bazı alıştırmalarda sadece âyetler sorulurken bazılarında sadece beyitler yer almaktadır. Ayrıca alıştırmalarda genel olarak bir veya iki husus istenmektedir.

Alıştırmaların cevapları verilirken oldukça kısa, öz ve tek satırı geçmeyecek şekilde verilmiştir. Verilen cümlelerin analizine bile değinilmeden cevapları sunulmuştur. Bu da bilginin daha net verilmesi ve okuyucu tarafından alımının desteklenmesi bakımından yetersizdir. Daha anlaşılır ve daha öğretici olması açısından bu cevapların ayrıntılı ve zihinde kalıcı olmaya daha uygun bir şekilde tafsilatlı olması genel durum olarak görülmektedir.

1. Eserde Yer Alan Konular

Kitapta yaklaşık 93 konu yer almaktadır. Bunlar sırasıyla, Fesâhat (Kelâmın Fesâhatı, Mütekellimin Fesâhatı), Belâgat (Kelâmın Belâgatı); Meânî İlmi [Haber ve Çeşitleri, İnşa ve Çeşitleri (Emir, Nehiy, İstifham,

Temenni, Nida), Haberin İnşâ yerinde ve İnşânın Haber Yerinde Kullanılması, Müsnedün İleyh, Müsned, Müteallikâtu'l-Fiil (Mef'ul, Hâl, Zarf, Câr ve Mecrûr), Mutlak ve Mukayyed, Kasr, Vasil ve Fasil, Îcâz, İtnâb, Müsâvât]; Beyân İlmi [Teşbih, Hakikat ve Mecâz, (Mecâz Müfred Mürsel, Mecâz Müfred bi'l-İstiâre, Mecâz Mürekkeb Mürsel, Mecâz Mürekkeb bi'l-İstiâre, el-Mecâzu'l-Akli, Kinâye)]; Bedi' İlmi [Muhassinât Maneviyye (Tevriye, İstihdam, İstidrâd, İftinân, Tıbak, Mukâbele, Murââtu'n-Nazîr, İrsâd, İdmâc, Kelâmi Mezheb, Hüsn-i Ta'lîl, Tecrîd, Müşâkele, Müzâvece, Tay ve Neşr, Cem', Tefrîk, Taksim, Cem' ve Tefrîk, Cem' ve Taksîm, Tefrîk ve Taksimle Birlikte Cem', Mübâlağa, Te'kidu'l-Medh bimâ Yüşbihu'z-Zem, Te'kidu'z-Zem bimâ Yüşbihu'l-Medh, Tevcîh, Nefyu'ş-Şey bi Îcâbihi, Kavîl bi'l-Mûceb, İ'tilâfu'l-Lafz ve'l-Ma'na, Tefrîğ, İstitba', Selb ve Îcâb, İbdâ', Üslûb-i Hakîm, Teşâbuhu'l-Etrâf, Akis, İttirâd, Tecâhul-i Ârif), Muhassinât Lafziyye (Cinâs, Tashîf, İzdivâc, Seci, Teştîr, Muvâzene, Tersî', Teşrî', Lüzûmu mâ Yelzem, Reddü'l-Acz ale's-Sadr, Ma La Yestehîlu bi'l-În'ikâs, Muvârabe, İ'tilâfu'l-Lafz mea'l-Lafz, Tesmît, İnsicâm, İktifâ, Tetrîz)].

2. Eserden Örnek Bir Bölüm²

الوصل والفصل

س 166: ما تعريف الوصل والفصل؟

ج: الوصل: عطف جملة على أخرى بالواو. والفصل: الإتيان بالجملة الثانية بدون العطف. فمن الوصل قوله تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ. ومن الفصل قوله تعالى: وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ.

Vasil ve Fasil

Soru 166: Vasil ve Fasil'in tarifi nedir?

Cevap: Vasil: Bir cümlelen diğer bir cümleye vav harfi ile atfedilmesidir. Fasil: ikinci cümleyi atıfsız olarak getirmektir. Şu âyet-i kerîme vasla örnektir: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun."³ ve şu ayeti kerime de fasla örnektir: "İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle."⁴

Eser, alana katkı sağlayacağı düşünülen bir çalışma olarak nitelenebi-

² Dirgâm el-Mûsevî, *el-Belâğatu fî Suâl ve Cevâb* (Bağdat: Dârü'l-Kütübi ve'l-Vesâik, 1439/2017), 154.

³ et-Tevbe 9/119.

⁴ Fussilet 41/34.

lir. Orta ve ileri düzeyde Arapça bilgisi olanlar için üslûbu genelde sade ve anlaşılır bir metin olarak kabul edilmekte ve yer yer cümlelerde anlaşılma zorluğu görülmektedir.

Belâgat alanında genel konuları, kavramları ve sanatları, ilgi çekici bir üslup ve metotla öğrenmek isteyenler için güzel bir çalışma olarak kabul edilebilir. Alanında hazırlanan ve anadili Arapça olmayanlar için bir zorluk barındıran çalışmaları anlamaya bir hazırlık ve temel olabilecek bir eser olarak görülmektedir. Bu tür eserler özellikle anadili Arapça olmayan ve yeni başlayanlar için bu alandaki boşluğu doldurma açısından son derece önemlidir.

Kapak tasarımında eser ismi ile müellifin ismi arasında ortada, kitap resimleri, Arapça harfler ve şekillerin bulunduğu hoş bir fotoğraf yer almaktadır. Eser tek cilt halinde toplamda 291 sayfadır. Kitabın bir özelliği de istişhad olarak verilen ayetleri ﴿ ﴾ işaretleri arasında koyu olarak, hadisleri tek parantezle ( ) normal fontta verilmiştir. Şiirler hiçbir işaret olmadan verilmiştir. Bu da âyet ve hadislerin diğer kullanılan ifadelerden ayırması yönüyle önemlidir.

Eser sonunda kaynakça ve konular fihristi yer alır. Kaynakça bölümü çoğu güncel olan eserler olmak üzere 47 eserle zayıf olarak kabul edilebilir. Alanla ilgili daha çok güncel eserleri ihtiva etmekte, alanın temel eserleri olarak kabul edilen (Câhız, *el-Beyân ve't-Tebyîn*; İbnü'l-Mu'tez, *el-Bedî'*; Abdülkâhir el-Cürçânî, *Esrârü'l-belâğa, delâ'ilü'l-i'câz*; Ebû Ya'kûb es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-'ulûm*; Hatîb el-Kazvînî, *et-Telhîş fî 'ulûmi'l-belâğa, el-îzâh*; Hafâcî, *Sırrü'l-feşâha* gibi) önemli eserler görülememektedir. Arapça sözlükler ve Arapçanın diğer alanları ile ilgili sadece birkaç temel eser yer almaktadır. Eserde alanın konuları sistematik bir tarzda ve bilimsel kriterlere uygun olarak ele alınmaktadır.